

บทที่ 1

บทนำ

1.1 เหตุผลและความจำเป็นในการศึกษา

กรุงเทพฯ ในอดีตเป็นเพียงชุมชนเล็กๆ แบบเมืองมีลักษณะเป็นสังคมเกษตรมีการตั้งถิ่นฐานในลักษณะที่ผูกพันกับแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองสายต่างๆ ตั้งมั่นในสมัยต้นๆ ของกรุงเทพฯ ย่านชุมชนเมืองจะตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

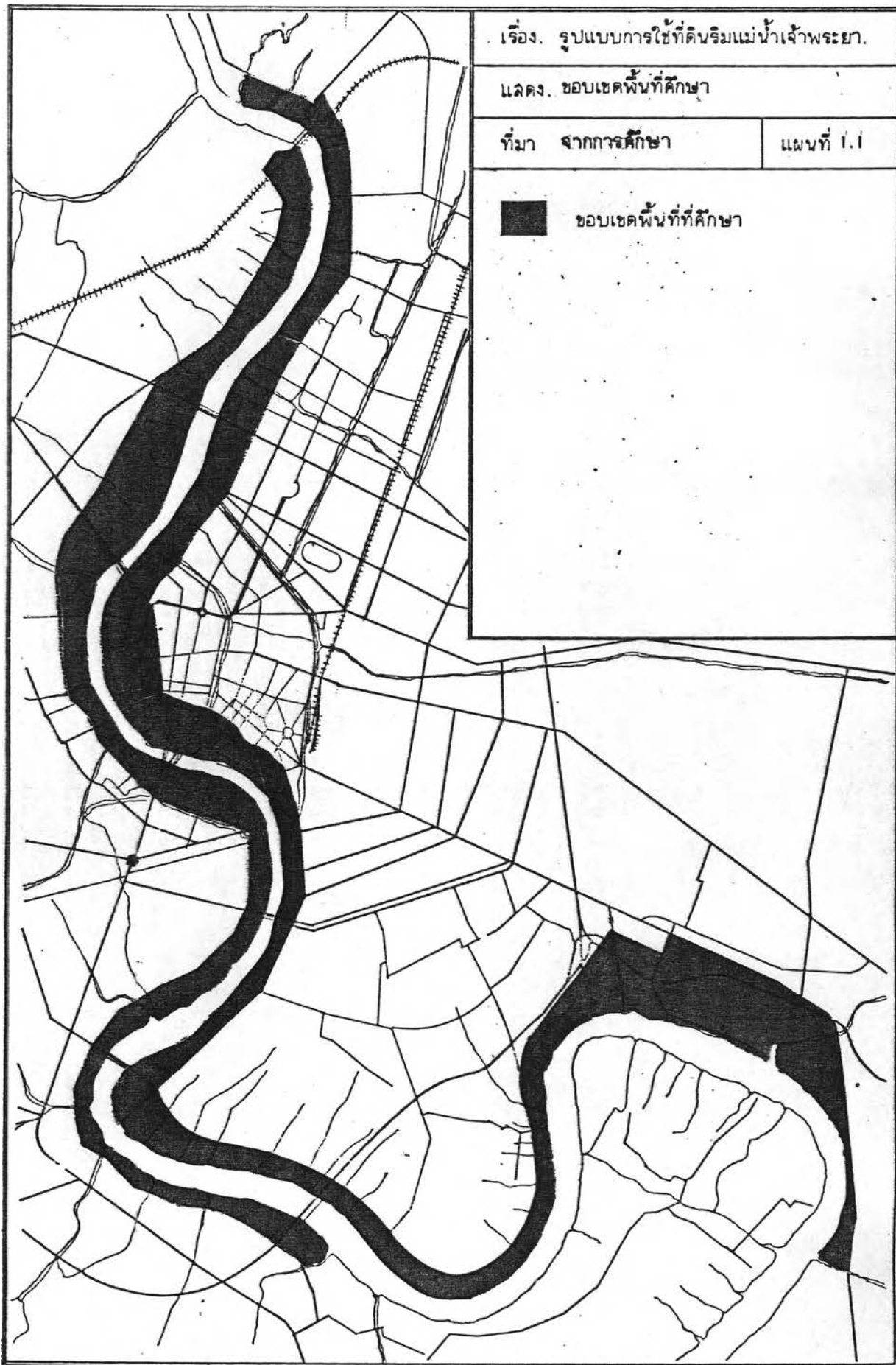
ต่อมาในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 ได้มีการนำนโยบายที่พัฒนาประเทศเข้าสู่ความทันสมัย จากนโยบายนี้ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญแก่ประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคมสภาพการใช้พื้นที่ต่างๆ ก็ประสบกับการเปลี่ยนแปลงมากเช่นกัน โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครมีการตั้งถิ่นฐานของเมืองจากที่เคยผูกพันกับแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองสายต่างๆ ได้แปรเปลี่ยนมาสู่การผูกพันกับระบบการสัญจรทางบกหรือถนน ทำให้เมืองได้ขยายตัวมาตามถนนสายต่างๆ แทนที่การขยายตัวไปตามแม่น้ำลำคลองดัง เช่นอดีตที่ผ่านมา

ในอดีตพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเคยเป็นย่านชุมชนเมืองที่สำคัญ ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของกรุงเทพมหานคร ตลอดเวลาที่ผ่านมาได้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นมากมายหลายลักษณะอันก่อให้เกิดลักษณะของรูปแบบการใช้พื้นที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ การนำพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อนมาศึกษาในครั้งนี้ นอกจากจะทำให้เราได้เข้าใจ ได้เห็นภาพกระบวนการเปลี่ยนแปลง และกระบวนการพัฒนาของพื้นที่อย่างต่อเนื่องแล้ว เรายังจะได้แนวทางในการอนุรักษ์และการพัฒนารูปแบบการใช้พื้นที่ในบริเวณพื้นที่นี้ต่อไปด้วยความเข้าใจและสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมา

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาของโครงการศึกษานี้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของรูปแบบการใช้พื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตกรุงเทพมหานครตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต
2. เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการใช้พื้นที่บริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำในเขตกรุงเทพมหานคร

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่ศึกษา คือ บริเวณพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตกรุงเทพมหานครทั้ง 2 ฝากฝั่ง ครอบคลุมถึงพื้นที่ที่อยู่ระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับถนนสายสำคัญสายแรกที่ย่านกับแม่น้ำเจ้าพระยา (ดูแผนที่ 1.1) พื้นที่ศึกษาค้างกล่าวมีระยะทางตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยาประมาณ 35 กิโลเมตร และได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเขตการปกครองในกรุงเทพมหานครรวมด้วยกันทั้งสิ้น 16 เขต อันได้แก่ เขตบางซื่อ เขตคูสิต เขตพระนคร เขตบางรัก เขตสัมพันธวงศ์ เขตสาทร เขตบางคอแหลม เขตยานนาวา เขตคลองเตยและเขตพระโขนง ในภาคตะวันออกของกรุงเทพฯ ส่วนภาคตะวันตกประกอบด้วย เขตบางกอกน้อย เขตบางพลัด เขตบางกอกใหญ่ เขตคลองสาน เขตธนบุรี และเขตราษฎร์บูรณะ

2. ขอบเขตของเนื้อหา เน้นการศึกษาถึงรูปแบบการอาศัยที่คนในปัจจุบันและตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา เพื่อคาดการณ์หารูปแบบการอาศัยที่คนที่เหมาะสมในอนาคตโดยการศึกษาจะเน้นการศึกษาในระดับกว้างมากกว่าที่จะลงในรายละเอียด

1.4 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

เพื่อเป็นการเร่งรัดงานศึกษาภายใต้ระยะเวลา งบประมาณ และบุคคลากรที่จำกัดการศึกษาจึงได้ใช้ข้อมูลส่วนใหญ่ที่มีอยู่แล้วตามสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ เป็นหลัก โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎีแนวความคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
2. ศึกษาหาข้อมูลเบื้องต้นจากหน่วยงานต่างๆ ครอบคลุมจะ เป็นข้อมูลทุติยภูมิ
3. ศึกษาหาข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามแบบไม่ เป็นทางการ
4. นำข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับมาหาวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อไป
5. แสดงผลการศึกษาออกมาในรูปของการบรรยาย ตาราง แผนภูมิและแผนที่

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ จะแยกแหล่งที่มาได้ 3 ประเภท คือ

1. ข้อมูลเอกสารและสถิติจากหน่วยราชการต่างๆ เช่น
 - กองผังเมือง ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร
 - สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
 - สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี
 - กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
 - สถาบันวิจัยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2. แผนที่เมือง (CITY MAP) และภาพถ่ายทางอากาศ
- 3. ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม

1.6 ข้อจำกัดในการศึกษา

1. ด้านการดำเนินการศึกษา ได้แก่ ข้อจำกัดทางด้านเวลา งบประมาณ บุคลากร และความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
2. ด้านเนื้อหาการศึกษา ได้แก่ ข้อจำกัดด้านข้อมูลที่ไม่สัมพันธ์กับพื้นที่ศึกษาโดยตรง และขาดความต่อเนื่องในระยะเวลา

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทราบถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของรูปแบบการใช้ที่ดินของพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตกรุงเทพมหานครจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต
2. ทราบถึงแนวทางการวางแผนการใช้ที่ดินบนพื้นที่ส่วนนี้ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการของรูปแบบการใช้ที่ดินที่ผ่านมา
3. ผลที่ได้จากการศึกษา สามารถนำไปประกอบเป็นแนวทางในการวางแผนการใช้ที่ดินในเขตกรุงเทพมหานครต่อไป